

Kochanowski, Jerzy

"Surviving Hitler and Mussolini. Daily life in occupied Europe", wyd. Robert Gildea, Olivier Wieviorka i Anette Warring, Oxford–New York 2006 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 98/3, 480-481

2007

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

osobą była, zmarła w 1984 r., jedna z bohaterek książki Vincent, niejaka Rebeka Freeman, która przez dziesięciolecia dokonywała rytualnych pośmiertnych ablucji pogrzebanych tu współtowarzyszek niedoli.

Andrzej Karpiński

Surviving Hitler and Mussolini. Daily Life in Occupied Europe, wyd. Robert Gildea, Olivier Wievorka i Anette Warring, Berg, Oxford–New York 2006, s. 244.

Książka jest zwiastunem serii opracowań, mających stanowić owoc szeroko zakrojonego programu badawczego „Occupation in Europe: The impact of National Socialist and Fascist Rule”, finansowanego przez European Science Foundation. Z jednej strony należy stwierdzić, że jak na projekt rozpoczęty w 2000 r. i dość obficie zaopatrzonej w środki ze wspólnej, europejskiej kasy, rezultaty wydają się stosunkowo skromne. Ale z drugiej strony — piszący te słowa w ramach tego samego przedsięwzięcia jest (a raczej będzie) współautorem tomu poświęconego migracjom przymusowym i po kilkuletniej współpracy z historykami z połowy kontynentu widać wyraźnie, że przyjęta dla całego projektu zasada opracowywania każdego tomu przez badaczy z różnych krajów jest tyleż chwalebna i twórcza, co kłopotliwa.

Wydawcy informują na ostatniej stronie okładki, że książka porównuje okupację „od Danii i Holandii po Polskę i Grecję” oraz „daje świeże spojrzenie na drugą wojnę światową”. Z powyższą opinią można się zgodzić zaledwie w połowie (drugiej!). Przede wszystkim — jak to nieraz bywa przy „europejskich” zbiorowych przedsięwzięciach — badacze z Europy Środkowo-Wschodniej są wyraźnie niedoreprezentowani (Jacek Tebinka z Uniwersytetu Gdańskiego i Pavla Vošahalíková z Uniwersytetu Karola w Pradze). W naturalny sposób badacze z Europy Zachodniej, pisząc nawet o zjawiskach ogólnych, koncentrowali się na najlepiej sobie znanych, własnych podwórkach. Autorzy nie powinni również zapominać, że okupantami byli nie tylko Hitler i Mussolini, ale również np. Stalin czy Horthy. Z drugiej strony praca rzeczywiście daje świeżą perspektywę, może nie na drugą wojnę jako taką, lecz na pewno — na bardzo szeroko w tym przypadku rozumianą jej codzienność. Świadczyć o tym może chociażby prezentacja tytułów rozdziałów: „Surviving Hunger: Life in the Cities and the Countryside during the Occupation” (Polymeris Voglis; badaczka z Salonik koncentruje się na Grecji, co wobec faktu, że o tamtejszej wojennej codzienności wiemy niewiele, tym razem nie przeszkadza); „To Work or Not to Work?” (Robert Gildea, Dirk Luyten, Juliane Fürtst; Polskę zauważa się wyłącznie jako źródło robotników przymusowych!); „Intimate and Sexual Relation” (Anette Warring); „Schooling as a Cultural Interface” (Pavla Vošahalíková, Bénédicte Rocher, Fabrice Weis; tym razem z punktem ciężkości położonym, jak mniemam dzięki badaczce z Pragi, na Czechach, a zwłaszcza Sudetach); „Resisters: From Everyday Life to Counter-state” (Jacek Tebinka, Olivier Wievorka); „Resistance, Reprisals, Reactions” (Geraldien i Frijtag Drabbe Künzel).

Na szczególną uwagę zasługują dwa rozdziały: Jacka Tebinki i Oliviera Wievorki, poświęcony strategiom przystosowawczym (jedyne tekst w zbiorze starający się porównać wszystkie kraje okupowanej Europy), i duńskiej badaczki A. Warring o wojennej seksualności. Autorka podejmuje trudny

i kontrowersyjny temat „kolaboracji seksualnej”, stawiając odważną tezę, prezentującą ciało kobiety jako kolejne „pole walki”. Warring analizuje — zresztą niezwykle przekonująco — zarówno powody masowości kontaktów intymnych między wojskami okupacyjnymi (koncentruje się na armii niemieckiej) a Francuzkami, Dunkami czy Holenderkami, jak skutki tych związków — dzieci (200 tys. we Francji, 12–16 tys. w Holandii, 9 tys. w Norwegii, 5,5 tys. w Danii), a także zemstę rodaków po zakończeniu okupacji i w końcu prawne uregulowanie tego problemu. Przyznam, że czytając ten rozdział, boleśnie odczuwałem brak podobnych polskich badań. Prezentowana praca może stanowić dla nich dobry punkt wyjścia.

Jerzy Kochanowski